

Lægeforeningens Sundhedskomite 2007

Forebyggelse af infektioner og smittespredning i kommunalt regi

Forebyggelse af infektioner og smittespredning i kommunalt regi

Infektioner er en hyppig årsag til sygdom i alle aldre. Lægeforeningens udvalg vedrørende smitsomme sygdomme ønsker med dette oplæg at gøre kommunerne opmærksom på muligheder for at forebygge infektioner i kommunalt regi. Som eksempler til inspiration gives hermed forslag til forebyggelse af en række hyppige infektioner:

	<i>Side</i>
1. Øvre luftvejsinfektioner og diarré	2-3
2. Forebyggelse af influenza hos ældre	3
3. Forebyggelse af seksuelt overførte infektioner	3-5
4. MRSA.....	5-6
5. Smitsom leverbetændelse (Hepatitis).....	6-7
6. Sårinfektioner.....	7
7. Kateterrelaterede infektioner.....	8
8. Bistand til forebyggelse af infektioner i kommunalt regi.....	8

Sikrer kommunerne en effektiv indsats for forebyggelse af infektioner, kan de forhindre en række indlæggelser, kroniske lidelser og kostbare sygedage. Ved at reducere antallet af smittede, begrænses samtidig den samlede risiko for at nye bliver syge, fordi smittespredning nedsættes.

Vi håber dette kan inspirere kommunerne til at formulere en aktiv politik for forebyggelse af smitsomme sygdomme.

Med venlig hilsen

*Udvalget vedr. smitsomme sygdomme
Sundhedskomiteen
Lægeforeningen*

1. Øvre luftvejsinfektioner og diarré

Fakta

Mangelfuld håndhygiejne, dårlig køkkenhygiejne og brud på andre hygiejniske principper er væsentlige årsager til spredning af en række infektioner. Virus kan overføres gennem luft ved host og nys, men bakterier og virus kan også overføres med hænderne til genstande f.eks. vandhaner og dørhåndtag. Overførsel af bakterier og virus til andre mennesker kan forekomme, når de berører de samme genstande, eller hvis der er direkte kontakt personer imellem, f.eks. ved håndtryk eller næsepudsning på børn. Smitte kan også ske via mad, som den smittede tilbereder til andre, eller som ikke er korrekt tilberedt.

Eksempler på hyppige infektioner, der spredes på denne måde er øvre luftvejsinfektioner, såsom forkølelse og influenza, sårinfektioner som bl.a. børnesår og diarré.

Infektioner er den hyppigste årsag til sygdom hos børn. Undersøgelser har vist, at 12,8 % af børn indenfor en 14-dages periode har haft en infektion f.eks. forkølelse, influenza eller mellemørebetændelse.

Ældre mennesker rammes særlig hårdt af infektioner. Infektionerne ledsages ofte af dehydrering, og de ældre har generelt sværere ved at komme sig ovenpå en infektion. Infektioner er derfor en hyppig årsag til indlæggelse af ældre.

Muligheder for forebyggelse

Der er god mulighed for at nedsætte risikoen for infektioner i kommunale institutioner og kommunal pleje. Udover at spare indlæggelser vil forebyggelse samtidig spare udgifter til sygefravær og fravær pga. barns sygdom. Kommunerne bør sikre optimal hygiejne i børneinstitutioner, skoler og andre institutioner, ældreomsorgen og hjemmeplejen. Personalet skal være uddannet i korrekt hygiejne og forebyggelse af smittespredning.

Særligt vigtigt er det at opretholde god håndhygiejne. Udover god håndhygiejne blandt personale, er der gode erfaringer med at lære børnene i daginstitutioner at vaske hænder efter toiletbesøg, og før der spises. God hygiejne stiller krav til hensigtsmæssig indretning af institutioner, der gør det let at overholde hygiejniske forholdsregler. Det gælder bl.a. adgang til engangshandsker og desinfektionsmidler samt hensigtsmæssig indretning af køkken- og toiletfaciliteter.

Det er ligeledes vigtigt, at sikre at forældre og personale er bekendte med, hvornår et barn kan smitte, og bør holdes hjemme.

2. Forebyggelse af influenza hos ældre

Fakta

Ved influenzaepidemier smittes op mod 1 mio. danskere. Mellem 1000-3000 vil dø af infektionen, og blandt disse er 9 ud af 10 over 65 år. Influenza har et langt mere alvorligt forløb hos ældre, og medfører ofte indlæggelse. Desuden er der høj risiko for komplicerende lungebetændelse.

Muligheder for forebyggelse

Risikoen for influenza kan, afhængig af alder, reduceres med 60-90 % ved vaccination. Beskyttelsen mod hospitalsindlæggelse, komplikationer og dødsfald er op til 70 % blandt ældre.

Kommunerne kan medvirke til at forebygge influenza ved at fremme organiseret og let tilgængelig vaccination.

3. Forebyggelse af seksuelt overførte infektioner

Fakta

En række seksuelt overførte infektioner kan have betydelige konsekvenser i form af kroniske og indlæggelseskrævende lidelser, nedsat frugtbarhed og sygefravær. Usikker sex medfører pga. aborter og infektioner årligt 10.000 indlæggelser, 46.000 ambulante konsultationer og 300 dødsfald.

Klamydia er en særdeles udbredt sygdom blandt unge. Det skønnes at 50.000 personer mellem 18 og 25 år er inficerede. Størsteparten af infektionerne er symptomløse, og dette medfører en vedvarende smittespredning og fare for komplikationer. Klamydia medfører hos 2,4 % af kvinderne ufrivillig barnløshed, 1,6 % graviditet uden for livmoderen og hos 3 % kroniske underlivssmerter. Opdages infektionerne i tide, kan patienterne behandles med en simpel antibiotikakur. En MTV rapport påviste allerede i 2002, at tilbud om screening ved hjemmetest effektivt kan reducere forekomsten af klamydia.

Human Papilloma Virus (HPV) kan give kønsvorter, som ofte kræver langvarig og gentagen behandling. Infektionen er særdeles hyppigt

forekommende. Visse typer af HPV er årsag til livmoderhalskræft. Hvert år rammes 400 kvinder af livmoder halskræft – heraf er 70 % inficerede med typer af HPV, som kan forebygges med vaccination. 175 kvinder dør årligt af livmoderhalskræft.

Mycoplasma genitalium er en nyopdaget bakterieart, der kan give betændelse i bitekstiklerne hos mænd og underlivsbetændelse hos kvinder. Ligesom Klamydia menes den at kunne medføre ufrivillig barnløshed, men omfanget af denne risiko er endnu ikke fastlagt.

Herpes simplex er en meget udbredt kønssygdom. Infektionen bliver kronisk, og er dyr i både lægehjælp og medicin. Ca. 20 % af den voksne befolkning er smittet med seksuelt overført herpes simplex.

HIV kan i dag holdes under kontrol med medicin, men der er stadig ikke udsigt til en helbredende behandling. Som følge af bl.a. længere levetid, vedbliver antallet af hiv-smittede at vokse. Aktuelt er ca. 0,1 % af den danske befolkning hiv-smittede. Der påvises hvert år ca. 300 nye tilfælde.

Muligheder for forebyggelse

En vedholdende indsats for at oplyse om og forebygge seksuelt overførte infektioner, samt støtte til allerede smittede kan spare store udgifter til indlæggelser, fertilitetsbehandling og sygedagpenge. Rådgivning om sikker sex og prævention kan ligeledes forebygge uønskede graviditeter og aborter. Forebyggelse bør ske såvel gennem selvstændige initiativer, som gennem støtte til og samarbejde med allerede etablerede organisationer på området.

Kommunerne bør sikre kvalificeret seksualundervisning i folkeskoler og på ungdomsuddannelser.

Der bør i kommunen være let og gratis adgang til rådgivning om seksuelt overførte infektioner og sikker sex, samt til undersøgelse og behandling for infektionerne. Dette kan ske såvel via den praktiserende læge som via særlige klinikker. Der bør være tilbud om rådgivning og oplysning til grupper med særlige behov f.eks. homoseksuelle, stofmisbrugere og prostituerede. I visse miljøer kan fri adgang til kondomer være en måde at fremme sikker sex på.

Kommunerne bør motivere de unge til at lade sig teste for Klamydia og fremme let adgang til dette.

Der forventes at komme anbefalinger fra Sundhedsstyrelsen, om vaccination mod human papilloma virus blandt unge. Kommunerne kan

bidrage til forebyggelse af HPV ved at fremme let og organiseret tilbud om vaccination. Screening for livmoderhalskræft skal samtidig støttes og fastholdes.

At leve med hiv kan udover sygdommen være en social og psykisk belastning. Dette kan medføre såvel sygedage og indlæggelser som problemer på arbejdsmarkedet. Det er vigtigt at sikre adgang til relevant psykosocial bistand for at forebygge disse problemer, herunder i samarbejde med patientforeninger.

4. MRSA

Fakta

I de senere år er der sket en markant stigning i forekomsten af såkaldte Methicillin resistente staphylococcus aureus (MRSA). MRSA er stafylokker, der ikke kan behandles med almindelig anvendte antibiotika. MRSA kan medføre alvorlige og indlæggelseskrævende infektioner. Patienten må behandles i isolation, således at spredning af bakterien undgås.

MRSA kan også give en symptomløs bærertilstand, men hvor bæreren kan sprede bakterien til andre, som kan blive syge af den. Såvel behandling af infektion, som udryddelse af bærertilstand hos raske er særdeles ressourcekrævende. Nogle personer er pga af kronisk eksem, kroniske sår eller f.eks. anvendelse af blærekateter langvarig eller livsvarigt inficerede. Pleje af disse personer kræver omfattende hygiejniske forholdsregler. Hvor MRSA før var et problem, der overvejende eksisterede på hospitalerne, er det i dag i stigende grad et problem i det almindelige samfund. Bl.a. har visse plejehjem i Danmark haft store problemer med MRSA smitte. Erfaringer fra bl.a. England viser, at gør man ikke en indsats i tide, kan MRSA hurtigt komme til at udgøre et betydeligt problem.

Muligheder for forebyggelse

Sundhedsstyrelsen har i 2006 udgivet særlige retningslinier til forebyggelse af spredning af MRSA.

Retningslinierne indebærer en ekstraordinær og omfattende hygiejnisk indsats. For at opfylde sundhedsstyrelsens krav til forebyggelse af spredning af MRSA, er der behov for grundig uddannelse af personale i institutioner og hjemmepleje. Det skal sikres, at værnemidler og midler til hånddesinfektion er let tilgængelige. Der kan desuden være

behov for øgede personaleressourcer til pleje af kronisk MRSA-bærere. I forbindelse med større udbrud på plejehjem o.lign. vil der ofte være behov for særlig bistand fra f.eks. hygiejnesygeplejersker.

5. Smitsom leverbetændelse (Hepatitis)

Fakta

Hepatitis B er en form for smitsom leverbetændelse, der kan overføres både seksuelt, fra mor til barn ved fødslen og gennem blod, f.eks. ved deling af kanyler. Der ses øget forekomst blandt personer født udenfor Europa, især Asien, Mellemøsten og Afrika. I Danmark er ca. 15.000 mennesker kronisk inficeret med hepatitis B.

Hepatitis C er en hyppig form for smitsom leverbetændelse, der overvejende smitter gennem blod –f.eks. ved deling af kanyler. Hepatitis C ses i Danmark overvejende hos nuværende og tidligere stofmisbrugere, samt hos personer, der har fået blodtransfusioner, før man begyndte at screene blodprodukter i 1999. I en del lande udenfor Europa er det mere udbredt i den almindelige befolkning. Minimum 15.000 personer er inficeret med kronisk hepatitis C i Danmark.

Begge former for smitsom leverbetændelse giver risiko for skrumpelever og leverkræft. Behandlingen er kompliceret, dyr og langvarig, og kan kun foregå på specialafdelinger i hospitalsregi. Ikke alle kan helbredes, og hos nogle kan infektionen blot holdes i ro. Man behandler i dag i stigende grad hepatitis, også hos tidligere misbrugere og meta-donbrugere.

Muligheder for forebyggelse

Hepatitis B er i høj grad en seksuelt overført sygdom og seksualoplysning og oplysning om sikker sex er der for en vigtig del af forebyggelsen. Det er vigtig at sikre oplysning og rådgivning rettet specifikt mod risikogrupper, herunder indvandrere og personer med nuværende eller tidligere stofmisbrug. Oplysning til indvandrere med begrænsede dansk kundskaber bør foregå på eget sprog.

Man screener i dag alle gravide for hepatitis B for at undgå smitte fra mor til barn.

Forebyggelse af smitte med hepatitis hænger tæt sammen med forebyggelse og behandling af stofmisbrug. Aktive stofmisbrugere bør sikres gratis adgang til rene kanyler, således at smittespredning via deling

af kanyler undgås. Udover smitte med hepatitis forebygges samtidig smitte med hiv.

Mange er inficerede uden at vide det, og kan derfor bringe smitten videre. Andre er måske bekendt med smitten, men ved ikke, at der i dag er mulighed for behandling. Kommunerne bør derfor støtte intensivret screening af risikogrupper kombineret med oplysning om behandlingsmuligheder i tilfælde af smitte.

Kommunerne bør fremme vaccination mod hepatitis B af relevante risikogrupper i henhold til sundhedsstyrelsens anbefalinger. Kommunerne bør sikre efteruddannelse af relevant personale i hjemmepleje, på institutioner, på væresteder m.m.

6. Sårinfektioner

Fakta

Kroniske sår er en hyppig årsag til indlæggelser, langvarig immobilisation og komplicerende sygdomme. Der er stor risiko for infektion i sårene, som vanskeliggør helingen og giver risiko for knoglebetændelse. Kroniske sår ses bl.a. hos personer med sukkersyge, immobile patienter (tryksår) og mennesker med dårligt kredsløb. En MTV rapport har antaget at 40-50 000 danskere lider af såkaldte problemsår.

Muligheder for forebyggelse

Primær forebyggelse af de disponerende faktorer er naturligvis vigtigt. Men dernæst bør man sikre hurtig og effektiv indsats ved begyndende sår dannelse og effektiv sårpleje. Dette kræver, at man sikrer en stab af hjemmesygeplejersker, der er veluddannede i sårpleje og forebyggelse af sår. God sårpleje kræver tid, og det er vigtigt, at der afsættes de nødvendige ressourcer for at opnå en effektiv sårpleje i hjemmesygeplejen og på plejehjem. Gevinsten er til gengæld, at man kan afkorte sygdomsforløbet og spare både lidelse og store udgifter til behandling af komplicerende tilstande.

7. Kateterrelaterede infektioner

Fakta

En del ældre har behov for midlertidig eller permanent blærekateter. Dette disponerer til urinvejsinfektioner, som er en hyppig årsag til indlæggelser. Hvert år indlægges mange især ældre på hospitalet pga. urinvejsinfektion, og ved en lang række andre indlæggelser er urinvejsinfektion en væsentlig medvirkende faktor til indlæggelsen.

Muligheder for forebyggelse

Der skal sikres en god uddannelse af hjemmesygeplejersker og plejehjems personale. Katetre bør kun anlægges på de rette lægelige indikationer, og det er vigtigt, at man er opmærksom på at fjerne kateteret, såfremt det ikke længere er strengt nødvendigt. Korrekt kateterpleje, hurtig behandling af udløsende årsag til kateterbehov samt hurtig behandling og forebyggelse af urinvejsinfektioner kan forebygge mange indlæggelser.

8. Bistand til forebyggelse af infektioner i kommunalt regi

Det foreslås, at kommunerne evt. i samarbejde med andre kommuner indhenter bistand og vejledning fra særlig infektionskyndig læge eller hygiejnesygeplejerske. Dette kan bl.a. gøres ved oprettelse af en egentlig hygiejne/ infektionsenhed under den kommunale sundhedstjeneste med ansættelse af en hygiejnesygeplejerske eller sygeplejerske med særlig viden om hygiejne og infektioner. Alternativt kan sagkyndig bistand organiseres som konsulentbistand fra hospitalernes hygiejneorganisationer. En sådan enhed kan bistå institutioner m.m. med løbende rådgivning og efteruddannelse, gerne i samarbejde med hygiejneorganisationerne og andre organisationer i regionalt regi. Man kan herunder forestille sig et udgående team, der f.eks. kunne give oplysning om forebyggelse af seksuelt overførte infektioner på ungdomsuddannelser, bistå ved bekæmpelse af MRSA udbrud på institutioner m.m.

Udover selvstændige initiativer til forebyggelse kan kommunerne benytte og støtte den ekspertise der allerede er opbygget i veletablerede organisationer såsom hiv/AIDS organisationer.

Henvisninger

Mere detaljeret information kan bl.a. findes i nedenstående publikationer og websites.

- www.sundhedsstyrelsen.dk
- www.si-folkesundhed.dk
- www.ssi.dk
- Den nye forebyggelse af hiv/AIDS – en god og effektiv forebyggelse af hiv/AIDS i de nye kommuner og regioner. Udgivet af de danske hiv/AIDS organisationer.
- Idekatalog for et nyt kommunalt indsatsområde. Seksuel Sundhed – herunder forebyggelse af seks sygdomme, hiv/AIDS og uønskede graviditeter. Sex og Samfund 2006.
- Folkesundhed og risikofaktorer – tal på sundhed til kommunen. Sundhedsstyrelsen 2006.
- Screening for Klamydia med hjemmetest. Sundhedsstyrelsen. 2002.
- Vejledning om forebyggelse og spredning af MRSA. Sundhedsstyrelsen 2006.
- Vejledning om forebyggelse mod viral hepatitis. Sundhedsstyrelsen 2002.
- Vejledning om hygiejne i daginstitutioner – om sundhed, forebyggelse, sikkerhed og miljø. Sundhedsstyrelsen 2004.
- National handlingsplan til forebyggelse af hepatitis C blandt stofmisbrugere. Sundhedsstyrelsen 2007.
- Reduktion af risikoen for livmoderhalskræft ved vaccination mod humant papillomavirus (hvp) – en medicinsk teknologivurdering. Sundhedsstyrelsen 2007.

Lægeforeningen
Trondhjemsgade 9
2100 København Ø

Tlf.: 35 44 85 00
Fax: 35 44 85 03
E-mail: dadl@dadl.dk
www.laeger.dk